

Włodzimierz Ostoja-Zagórski **(22 XI 1939–19 II 2015)**

Dnia 19 lutego bieżącego roku zmarł w Warszawie profesor zwyczajny dr hab. Włodzimierz Ostoja-Zagórski, członek korespondent Polskiej Akademii Umiejętności od 13 czerwca 1992. Prof. Zagórski był wybitnym biochemikiem i genetykiem molekularnym. Urodzony w Warszawie, w latach powojennych 1945–1956 uczęszczał do szkoły powszechnej i później do Liceum im. A. Witkowskiego w Krakowie. Studia w zakresie biologii ukończył na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu w Warszawie, uzyskując w 1963 r. stopień magistra. Po studiach pracował jako asystent w Katedrze Biochemii Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie uzyskał stopień doktora w 1968 r. Jego rozprawa doktorska dotyczyła biochemii oddychania bakterii tlenowych *Mycobacterium phlei*. Po doktoracie podjął pracę w Instytucie Biochemii i Biofizyki PAN w Warszawie i w Instytucie tym pracował do śmierci, w latach 1968–1972 na stanowisku adiunkta, po habilitacji (1974) jako docent (1972–1986), od 1987 r. jako profesor nadzwyczajny, a po 1991 – profesor zwyczajny.

W Instytucie Biochemii i Biofizyki PAN sprawował funkcję kierownika Zakładu Biosyntezy Białka, wicedyrektora Instytutu w latach 1981–1985 i od 1990 r. przez kilkanaście lat, do 2007 r., był dyrektorem Instytutu.

Wielokrotnie wyjeżdżał za granicę i współpracował z uczonymi spoza Polski. W latach 1974–1976 pracował na Uniwersytecie w Wisconsin w USA. Szczególne więzy łączyły go z uczonymi francuskimi. Współpracował i przyjaźnił się z Polakiem pracującym w Paryżu, genetykiem o światowej sławie, członkiem zagranicznym PAU Piotrem Słonimskim, profesorem Uniwersytetu Piotra i Marii Curie w Paryżu. W latach 1980–1991 był zatrudniony jako professeur associé w VI i VII Uniwersytecie Paryskim, a w latach 1989–1990 pełnił funkcję directeur de recherche w Centrum Genetyki Molekularnej CNRS w Gif-Sur-Yvette we Francji. Był też współtwórcą Polsko-Francuskiego Centrum Biotechnologii Roślin. Współpraca

ta została uhonorowana przyznaniem prof. Ostoi-Zagórskiemu l'Ordre de Merite Republiki Francuskiej i Palmes Académiques (1997).

Prof. Włodzimierz Ostoja-Zagórski zajmował się w swoich badaniach mechanizmami biosyntezy białka i ekspresją genetyczną wirusów roślinnych i syntezą białek wirusowych. Prace metodyczne dotyczące badań syntezy białek wirusów roślinnych przyniosły mu międzynarodowe uznanie. Duże znaczenie gospodarcze miały jego prace dotyczące genomów wirusów zakażających ziemniaki, prowadzone we współpracy z licznymi uczonymi polskimi i zagranicznymi (wśród nich z prof. prof. K. Świeżyńskim, D. Hulanicką, W. Markiewiczem). Opracowanie metod wykrywania patogenów ziemniaka przyczyniło się do poprawy stanu upraw ziemniaka w Polsce. Wraz z uczonymi francuskimi, w ramach programu europejskiego, przeprowadził badania dotyczące genomu drożdży, określając sekwencję około 100 000 par zasad 2 i 4 chromosomu. Kierował zespołem, który rozszyfrował genom jednego z gatunków pantofelka, *Paramecium*. Genom ten okazał się większy niż genom człowieka. Prace badawcze publikował prof. Włodzimierz Ostoja-Zagórski w znanych czasopismach międzynarodowych, takich jak „Current Biology”, „Archives of Virology”, „European Journal of Biochemistry”, „Virus Research”, „Analytical Biochemistry”. Był autorem i współautorem ponad 100 prac oryginalnych, które stały się znane wśród specjalistów i były cytowane ponad tysiąc dwieście razy. Profesor był także autorem dziewięciu patentów.

Obok oryginalnych prac badawczych prof. Ostoja-Zagórski publikował wiele artykułów popularnonaukowych, a także poruszających aktualne tematy społeczne i dotyczących problemów organizacji nauki. Ukazywały się one drukiem nie tylko w czasopismach naukowych, ale także w prasie codziennej, np. w gazecie „Rzeczpospolita”. Zawsze znajdował czas dla młodszych kolegów i uczniów. Pracując w Instytucie PAN, był promotorem jedenastu doktorów, a w okresie pełnienia przez niego funkcji dyrektora w Instytucie Biochemii i Biofizyki PAN szczególnie dbał o rozwój młodej kadry, czego dowodem może być fakt, że niekiedy równocześnie ponad stu doktorantów przygotowywało w Instytucie swoje dysertacje doktorskie.

Prof. Włodzimierz Ostoja-Zagórski przez cały okres swojej pracy badawczej poświęcał dużo energii i czasu pracom związanym z organizacją nauki. Powszechnie ceniony i lubiany, pełnił wiele funkcji, między innymi: przewodniczącego komitetu organizacyjnego XXIX Kongresu Federacji Europejskich Towarzystw Biochemicznych w Warszawie w 2004 r., eksperta V i VI Programu Ramowego Komisji Europejskiej „Genomics for Health and Environment”, przewodniczącego Komisji Nauki Polskiego Komitetu UNESCO od 1992 r., przewodniczącego Rady Dyrektorów Placówek PAN (po 2003 r.). Był członkiem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego

i członkiem Komitetu Biochemii i Biofizyki PAN. Za swoje osiągnięcia naukowe i popularyzatorskie był wielokrotnie wyróżniany i nagradzany: Nagrodą Państwową I stopnia (1978), Nagrodą imienia Jakuba Parnasa Polskiego Towarzystwa Biochemicznego (1997), Nagrodą Premiera RP (1998), Medalem PAN im. Mikołaja Kopernika (2008), Krzyżem Kawalerskim (1995) i Oficerskim (2002) Orderu Odrodzenia Polski.

Prof. Włodzimierz Ostoja-Zagórski był nie tylko wybitnym uczonym, biochemikiem, genetykiem i wirusologiem molekularnym oraz organizatorem nauki i nauczycielem dla młodszych adeptów nauki. Miał szerokie zainteresowania humanistyczne, wyniesione z domu rodzinnego. Jego drugą żoną była Anna (dla przyjaciół Dunia) Micińska, urodzona w Paryżu w grudniu 1939. Miał dwoje dzieci, syna Jana (ur. w 1967 r.) i Annę (ur. w 1972 r.). Anna (Dunia) była wybitną historyczką literatury i krytykiem literackim, eseistką i edytką. Po zdanej we Francji maturze ukończyła filologię polską na Uniwersytecie Jagiellońskim. Szczególnie interesowała się twórczością Stanisław Ignacego Witkiewicza, przyjaciela jej ojca. Zmarła na raka w marcu 2001 w Warszawie. Jej ojciec Bolesław Miciński (1911–1943) był wybitnym poetą i eseistą. Zmarł na gruźlicę w 1943. Ojczymem jej był Antoni Kenar, rzeźbiarz i pedagog (1896–1959), wieloletni dyrektor Państwowego Liceum Technik Plastycznych w Zakopanem, taternik, który dokonał wielu pierwszych wejść w Tatrach. Rodzice profesora Zagórskiego również byli literatami. Ojciec Jerzy Zagórski (1907–1984) był poetą i eseistą. W latach 1930–1936 mieszkał w Wilnie i był członkiem grupy literackiej Żagary. Po wojnie, w latach 1945–1956, był kierownikiem literackim teatrów krakowskich i pracownikiem Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie. Za swoją działalność w obronie Żydów podczas okupacji hitlerowskiej rodzice (Jerzy i Maryna) prof. Ostoi-Zagórskiego zostali odznaczeni medalami Sprawiedliwy wśród Narodów Świata.

Prof. Włodzimierz Ostoja-Zagórski w młodości był związany ze środowiskiem „Tygodnika Powszechnego” i jego redaktorem Jerzym Turowiczem, a także z Klubem Inteligencji Katolickiej. W 1968 r., po wydarzeniach marcowych, w których aktywnie uczestniczył, był aresztowany przez ówczesne władze. Prof. Włodzimierz Ostoja-Zagórski przez całe swoje życie pasjonował się nie tylko nauką, ale i działalnością organizacyjną i popularyzatorską. Do swoich ostatnich dni pracował naukowo i interesował się wydarzeniami w otaczającym świecie, często zabierając głos w rozmaitych sprawach społecznych.

Włodzimierz Korohoda